

Posudek vedoucího bakalářské práce

předložené Evangelické teologické fakultě UK (vložená 24. 6. 2022):

Katarína KAJOVÁ, *Perspektivy feministické teologie v biblistice: Hagar*

Praha 2022, 58 stran.

Vedoucí práce: prof. ThDr. Martin Prudký

1. Popis a charakteristika:

Záměrem bakalářské práce je představit „feministickou biblistiku“, a to nejprve obecně v jejích základních rysech, postupném vzniku a utváření a v pluralitě existujících „škol“, poté na příkladu dvou významných reprezentantek a na jejich výkladu konkrétních oddílů biblického textu.

Toto *téma*, úkol a zaměření práce vyšlo z vlastního zájmu autorky a bylo postupně upřesňováno a konzultováno s vedoucím práce. Svým zaměřením, přístupem a postupem navazuje na látku prosemináře Starého zákona, kde se jednotlivé přístupy a metodologie exegetické a interpretační práce s Písmem představují a kriticky pojednávají.

Autorka svou práci přehledně koncipuje a logicky člení. Nejprve v krátkém Úvodu (s. 7-9) představuje své téma, přístup i zvolený postup. Perspektivu feministické teologie v biblistice chce po orientačním uvedení pojednat na příkladu dvou konkrétních představitelk, Phyllis Trible a Dory Rudo Mbuwayesango, a pak analyzovat jejich způsob výkladu a interpretace konkrétního biblického oddílu (resp. dvou textových oddílů) o ženské postavě Hagar (Gn 16 a Gn 21). Tím chce autorka představit a kriticky pojednat jak teoreticko-metodologická východiska feministické biblistiky, tak možnosti a výsledky konkrétního uplatnění tohoto přístupu u dvou výrazných autorek.

V první z výkladových kapitol (kap. 2, s. 10–19) autorka stručným způsobem představuje feminismus obecně – postupný vznik a vývojové etapy hnutí a jeho ideového zápasu, komplikovaný vztah k náboženství i k teologické reflexi, nakonec pak i dopad do trendů biblistiky a hermeneutiky biblických látek. V dalších dvou kapitolách pak autorka podle symetrické osnovy představuje obě vybrané představitelky, a to nejprve obecněji jejich biografický profil a metodologickou výbavu, pak konkrétně jejich výklad a interpretaci oddílů o Hagar (kap. 3, s. 20–34 o Phyllis Trible, resp. kap. 4, s. 37–47 o Doře Rudo Mbuwayesango). V následující kapitole autorka provádí komparaci a vyhodnocení obou představitelk feministické biblistiky (kap. 5, s. 50–52) a ve stručném Závěru (kap. 6, s. 53–54) shrnuje svůj celkový nálezný. Věcně uzavírá, že feminismus je kontextově podmíněné hnutí a proto lze u obou představitelk pozorovat odlišný přístup ke konkrétnímu textu a jeho výkladu i jiné zacílení jejich interpretačního zájmu. Přitom je ale spojuje zájem

a citlivost k utlačovaným postavám (nejen ženským), což je v širším proudu feministické biblistiky charakteristika obecná.

2. Hodnocení věcné:

2.1 Téma, jeho vymezení, způsob zpracování

Volbu tématu, vymezení cílů práce i koncipování její osnovy je na místě ocenit, neboť vzešly z autorčina studijního zájmu a jsou výsledkem její vlastní rozvahy. Práce je celkově přehledná, soustavně propracovaná a k danému tématu nabízí přiměřenou orientaci. Při celkově stručném pojednání nepřekvapí, že se v řadě pasáží jedná o nástin problematiky, nikoli její detailní pojednání, ale to je u bakalářské práce v mezích přiměřenosti.

Většina práce má povahu deskriptivního představení zkoumané látky. Přesto autorka na řadě míst projevuje také svůj kritický vhled a vlastní úsudek – mj. tam, kde popisuje a hodnotí způsob výkladu a interpretace biblických textů u obou představitelk a kde charakterizuje jejich teoretická východiska, kontextuální situovanost a specifické „akční“ zaměření k oslovení adresátů v cílových skupinách.

Práce považuji v zásadě za zdařilou. Celkově je stručnější a méně propracovaná, než by téma, zpracovaný materiál i zájem autorky unesly, ale i v tomto úsporném provedení má v hlavních liniích vše podstatné a svůj cíl plní. Práce dokládá, že autorka dokáže formulovat odborné téma, zvolit vhodný metodický přístup a postupnými kroky záměr i cíle práce naplnit. Umí shromáždit a vytěžit odbornou literaturu, kriticky přezkoumat odborný výklad vybraných autorek na pozadí vlastního rozboru hebrejského textu vybraných biblických oddílů. Nedá se strhnout silnými tezemi a postojí autorit při výkladu a užití biblického textu, nýbrž dokáže kriticky zařadit jejich východiska, přístupy, postupy i výsledky jejich exegeze do příslušných kontextů a do specifických souvislostí v současných trendech biblistiky.

2.3 K některým dílčím jednotlivostem:

- Při představování díla Rosemary Radford Ruether autorka na s. 13 uvádí její zacházení se „základními teologickými symboly“. Tomuto zvláštnímu užití termínu *symbol* věnuje autorka patovou poznámku č. 14, kde *symboly* vysvětluje jako „určité ustálené predstavy“. Nebylo by na místě mluvit zde prostě o „pojmech“? Pokud běží o něco jiného než klasické *pojmy* (jak je teologická a filosofická tradice užívá), nechť autorka při obhajobě tuto problematiku vysvětlí.
- Za oprávněné a ve výkladu dobře doložené tvrzení považuji tezi (jež se v práci objevuje na více místech; mj. s. 19), že samotný feminismus je *vnitřně různorodý* a že konkrétní podoba a perspektiva feministických interpretací závisí na kontextuálním formování a situovanosti interpretek. Jakkoli banálně by snad toto tvrzení mohlo znít, jedná se o podstatný rys, který autorka svým rozbořem zřetelně dokládá.
- V závěru představení výkladu o Hagar, jak jej předkládá Phyllis Tribble, referuje autorka její víckrát opakovanou tezi, že „Hagar [je] výborným příkladem a reprezentací osob najmenej privilegovaných a znevýhodnených“ (s. 35) a shrnuje její pojetí formulací, že „pre Tribble je Hagar Izraelom v tom, ako anticipuje a prežíva rovnaké existenčné útrapy“ (tamtéž). – Mám za to, že je na místě se kriticky ptát, zda je Hagar vůbec v biblické tradici postavou, jejíž rolí je reprezentovat „Izrael“, resp. zda v daném kontextu vyprávění o praotcích a pramatkách Izraele není kontrastní (vedlejší) figurou k Sáře, tedy z definice *anti-typem*, podobně jako je Lot v týchž příbězích kontrastní (vedlejší) figurou k Abramovi/Abrahamovi. Pak by ovšem rysy „neprivilegovanosti“ byly v případě Hagar dány především tím, že se jedná o vedlejší postavu v roli anti-typu. Klíč k výkladu role postavy by měl být (zejména při

uplatňování přístupu tzv. *rhetorical criticism*) primárně ve strategii vyprávěče a jeho inscenování postav ve vyprávění, teprve odvozeně pak také v ideologických předsudcích vyprávěčem bezděky vyjádřených či snad v pojetí vztahů mezi postavami, jakoby snad přímo vyjadřovaly reálné vztahy lidí.

3. Hodnocení formálních náležitostí:

Po formální stránce je rukopis zpracován podle daných standardů, a to relativně pečlivě. Práce je celkově přehledně členěna, obsah má vyznačen hierarchizovaným numerickým kódem ve všech úrovních podkapitol.

Drobným nedostatkem ve formálním zpracování textu je snad jen chybějící grafické odsazení (odřádkování) nadpisů podkapitol *1. Texty v prospech žien* (s. 24) a *2. Texty v neprospech žien* (s. 25) nebo občasné drobné textové chyby (např. chybné zkratky biblických knih na s. 25: *O 2, 23* má být *Oz 2,23* či *G 1, 27* má být *Gn 1,27*; podobně na s. 32 *G 16, 11b* má být *Gn 16,11b* aj.). Drobnou, v biblické studii ovšem specifickou chybou, je vadná syntax v údajích biblických odkazů (mezi čárkou po čísle kapitoly a číslem verše se standardně nepíše mezera).

Po jazykové a stylistické stránce je práce – nakolik mohu posoudit úroveň textu ve slovenštině – celkově solidním odborným textem. Jakkoli autorka zpracovávala řadu cizojazyčných odborných textů, její výklad není zbytečně zatížen anglicismy. I v pasážích, kde běží o komplikovanější souvstažnou argumentaci, se autorka vyjadřuje přehledně a sledovatelně. Formulační chyby se vyskytují jen ojediněle (např. na s. 35 *Trible príbeh uzatvára tým, že príbeh sice končí...* má být asi spíše *Trible výklad uzatvára tým, že príbeh sice končí...*).

Autorka řádně cituje jak primární zdroje, tak sekundární literaturu; tu uvádí ve standardním seznamu literatury na s. 55–58.

Kontrola antiplagiátorskými programy (Theses a Turnitin) nevykázala žádné údaje, které by poukazyvaly na problematické rysy. Vyznačené shody se týkají buď citátů z Bible, nebo bibliograficky doložených citátů či bibliografických údajů. Nejen na základě této kontroly, nýbrž i z celkového způsobu vypracování rukopisu je zřejmé, že tato kvalifikační práce je zcela hodnověrně autorským dílem K. Kajové.

4. Závěr:

Předložená bakalářská práce je jak po stránce obsahové, tak z hlediska způsobu vypracování solidní. Dokládá, že autorka umí odborně pracovat s biblickými texty v původních jazycích, ovládá metody analýzy, výkladu a interpretace biblických textů a orientuje se v kritické rozpravě o jejich současných trendech. Umí analyzovat a v příslušných kontextech vyložit přístupy, postoje a interpretační koncepce moderních autorů z různých exegetických škol, a přehledně vyložit jejich pozice v mezinárodním oborovém kontextu. Svou bakalářskou práci autorka prokázala solidní znalostí a dovedností ve starozákonní biblistice, které odpovídají absolventce bakalářského studia.

Práci proto doporučuji k obhajobě.

Při hodnocení doporučuji vycházet od klasifikačního stupně *velmi dobře* (B).

V Praze, dne 28. srpna 2022